

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2024

Anna Hejzlarová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Sovětská sportovní gymnastika v období studené války

Bakalářská práce

Autor: Anna Hejzlarová
Studijní program: Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Jindřich Kesner, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor: Anna Hejzlarová

Studium: P21P1004

Studijní program: B0114A090003 Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Sovětská sportovní gymnastika v období studené války**

Název bakalářské práce AJ: Soviet gymnastics during the Cold War era

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je věnována historii sovětské sportovní gymnastiky. Zaměřuje se na období studené války, zejména 60. léta 20. století. Práce zmapuje osudy známých sovětských gymnastek tohoto období v kontextu sovětského sportu i společenské situace. Pozornost bude věnována také mezinárodnímu soupeření, konkrétně olympijským hrám 1968.

KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 9788020426307.

BLAŽEK, Vratislav. *Věra Čáslavská*. 1968. Praha: Olympia, 1963. ISBN 27-074-68.

DRULÁK, Petr. *Metafory studené války: interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-594-3.

Zadávací pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jindřich Kesner, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 7.11.2022

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Sovětská sportovní gymnastika v období studené války vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14.5.2024

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě bych chtěla poděkovat své vedoucí práce za její pomoc a spoustu cenných rad při psaní této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat svému příteli za podporu, kterou jsem od něho po celou dobu psaní měla a v neposlední řadě chci poděkovat rodině za podporu v době mého studia.

Anna Hejzlarová

ANOTACE

HEJZLAROVÁ, Anna. *Sovětská sportovní gymnastika v období studené války*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 42 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je věnována historii sovětské sportovní gymnastiky. Zaměřuje se na období studené války, zejména 60. léta 20. století. Práce zmapuje osudy známých sovětských gymnastek tohoto období v kontextu sovětského sportu i společenské situace. Pozornost bude věnována také mezinárodnímu soupeření, konkrétně olympijským hrám 1968.

KLÍČOVÁ SLOVA: sportovní gymnastika, sovětská sportovní gymnastika, olympijské hry, olympijské hry v Mexiku

ANNOTATION

HEJZLAROVÁ, Anna. *Soviet gymnastics during the Cold War era*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 42 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis is dedicated to the history of Soviet sports gymnastics. It focuses on the Cold War period, especially the 1960s. The thesis maps the fate of famous Soviet gymnasts of this period in the context of Soviet sport and social situation. Attention will also be paid to international competition, specifically the 1968 Olympic Games.

KEYWORDS: sport gymnastics, Soviet sports gymnastics, olympic games, olympic games
1968

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 14.5.2024

Podpis studenta:

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Historický kontext studené války a sovětské sportovní gymnastiky	11
2.1	Vliv politického prostředí na sport v Sovětském svazu.....	11
2.1.1	Doping	11
2.1.2	Studená válka	12
2.2	Vývoj sportovní gymnastiky v Sovětském svazu	13
2.2.1	Rozvoj gymnastiky v 2.polovině 19. a začátku 20. století	14
2.2.2	Rozvoj gymnastiky po Velké říjnové socialistické revoluci v Rusku.....	14
3	Sovětské gymnastky v období studené války	16
3.1	Představení významných sovětských gymnastek 60. let	16
3.1.1	Larisa Latyninová	16
3.1.2	Natalja Kučinská.....	17
3.1.3	Zinaida Voroninová.....	18
3.1.4	Larisa Petriková	18
3.1.5	Ludmila Turiščeovová	19
3.1.6	Ljubov Burda	19
3.1.7	Olga Karasjovová	20
3.2	Jejich role a vliv v rámci sovětské sportovní gymnastiky	20
3.3	Sportovní gymnastika v rámci sovětské propagandy	21
4	Mezinárodní soupeření a olympijské hry 1968.....	24
4.1	Konkurence s ostatními zeměmi ve sportovní gymnastice.....	24
4.2	Největší konkurentka sovětských gymnastek z Československa Věra Čáslavská	25
4.2.1	Věra Čáslavská	26
4.3	Olympijské hry v Mexiku v roce 1968	35
4.3.1	Sportovní gymnastika na olympijských hrách 1968.....	36
5	Závěr	39
6	Zdroje.....	40

1 Úvod

V období studené války nabývá významu vliv politiky na sportovní svět. Tato práce se zaměří na rozbor vývoje sportovní gymnastiky v období studené války, konkrétně na rivalitu mezi Sovětským svazem a ostatními zeměmi. Důraz bude kladen na osobnosti, výkony a politický kontext doby 60. let 20. století, který ovlivňoval sportovní dění.

Tato práce je rozdělena do několika hlavních částí. Nejprve se zaměříme na historický kontext studené války a vliv politického prostředí na sport v Sovětském svazu. Poté budeme sledovat vývoj sportovní gymnastiky v Sovětském svazu a představíme nejznámější sovětské gymnastky 60. let 20. století. Následně se budeme věnovat mezinárodnímu soupeření a konkrétně i Olympijským hrám v Mexiku v roce 1968, s důrazem na roli sovětských gymnastek a jejich rivalek.

Jednou z největších rivalek sovětských gymnastek se stala československá gymnastka Věra Čáslavská, která svými výkony a odvahou vystupovala jako symbol odporu vůči sovětské dominanci ve sportu. Tato práce se tedy zaměří i na Věru Čáslavskou, jejíž osobnost v sobě a v celé její kariéře shrnuje propojení sportu a politiky. Její příběh a úspěchy na mezinárodní scéně budou důležitou součástí této práce.

Toto téma jsem si zvolila, protože mě již od dětství gymnastika fascinovala. Sama jsem se gymnastikou zabývala několik let a Věra Čáslavská byla mým vzorem. Chtěla bych se tedy dozvědět, jaké byly její konkurentky, jejich osudy a také něco více o sovětské sportovní gymnastice v době soutěžení Věry Čáslavské, tedy v období 60. let 20. století.

V celé práci využívám převážně české zdroje. Řadu informací však dohledávám i v ruských, případně v anglických a slovenských textech. Vedle odborných prací se opírám i o publicistické a populárně naučné texty, které se tomuto tématu věnují ve větší míře. Mým cílem tedy bude shrnout poznatky o sportovní gymnastice v tomto období, tedy 60. let 20. století, kdy ve světě probíhala tzv. studená válka, popsat sportovní disciplínu a osudy konkrétních gymnastek ve společenském kontextu.

2 Historický kontext studené války a sovětské sportovní gymnastiky

2.1 Vliv politického prostředí na sport v Sovětském svazu

Sportovci Sovětského svazu se měli původně zúčastnit již Olympijských her v roce 1948, které se konaly ve Svatém Mořici (zimní olympijské hry) a v Londýně (letní olympijské hry). Kvůli tomu dokonce vstoupili do několika mezinárodních sportovních organizací, avšak jejich účast na těchto hrách nakonec nebyla realizována. Na přímý pokyn Stalina se sportovci nesměli zúčastnit těchto her, protože údajně nebyli dostatečně připraveni k podání vrcholného výkonu. Tento moment symbolizoval, že sport se stal prostředkem mezinárodního soupeření, v němž Sovětský svaz usiloval o vítězství za každou cenu.¹

V poválečném období se politický kontext Sovětského svazu výrazně proměnil. V 50. až 60. letech 20. století politické vedení usilovalo o posílení mezinárodní prestiže země, kdy sportovní úspěchy sloužily jako prostředek k propagaci komunistické ideologie a k posílení politického vlivu. Docházelo k výraznému přesunu důrazu od tradičního pěstování tělesné výchovy k rozvoji výkonnostního sportu. Sovětští sportovci v této éře dosahovali světových rekordů a každý nový úspěch se stal významnou zbraní ve studené válce. Toto období je rovněž významné pro položení základů moderního sportovního systému, který definoval další směřování sovětského sportu a ovlivnil jeho pozici ve světovém kontextu.²

2.1.1 Doping

Doping ve sportu je kontroverzní téma, které se týká užívání zakázaných látek nebo jiných metod s cílem zlepšit sportovní výkonnost. Doping představuje nejen porušení pravidel, ale i riziko pro zdraví sportovců a důvěryhodnost sportu jako celku. Motivace k využití dopingu může být různá, nejčastěji mezi hlavní faktory patří tlak na výkon sportovce, ambice pro dosažení co nejlepších výsledků a snaha splnit očekávání, zejména pak ze strany trenérů, sponzorů či veřejnosti.

V období druhé poloviny 19. století, kdy sport získával ve společnosti významnou roli, začalo docházet k intenzivnějšímu užívání dopingu ve sportu. První zaznamenané informace o dopingu na novodobých olympijských hrách pocházejí z Olympijských her

¹ ВАГИНА, Мария. *СОВЕТСКИЙ СПОРТ И ПОЛИТИКА РЕКОРДА*. Online. 2012. Dostupné z: <https://culture.wikireading.ru/22624>.

² ВАГИНА, Мария. *СОВЕТСКИЙ СПОРТ И ПОЛИТИКА РЕКОРДА*. Online. 2012. Dostupné z: <https://culture.wikireading.ru/22624>.

v St. Louis v roce 1904. V této době vítěz maratonského běhu během závodu obdržel několik podkožních injekcí během lékařského ošetření a konzumoval několik vajec, která následně zapil několika sklenicemi brandy. Tato kombinace mu pomohla překonat únavu a dodala mu potřebnou energii k dokončení závodu. Tento incident ilustruje první projevy dopingových praktik v moderním sportu a naznačuje, jak dopování postupně pronikalo do sportovního prostředí.³

V historii dopingů ve sportu jsou dva klíčové milníky. Prvním z nich byla 2. světová válka, během níž mnoho vojáků všech zemí užívalo různé stimulační látky pro zvýšení své výkonnosti. Druhý milník nastal v 60. letech 20. století, kdy do sportovního světa pronikly anabolické steroidní hormony. Tyto látky výrazně zvyšují svalovou hmotu a urychlují regeneraci organismu, což mělo za následek rapidní změny v tabulkách světových rekordů ve většině sportovních disciplín. V důsledku toho byla v roce 1967 zřízena Lékařská komise Mezinárodního olympijského výboru, která se stala klíčovým orgánem v boji proti dopingovým praktikám a iniciovala strategie k jejich potlačení.⁴

Během období studené války získala prestiž ve sportu významný strategický rozměr, a proto se doping často stal prostředkem k dosažení výsledků a zvýšení konkurenceschopnosti sportovců Sovětského svazu. Počátky užívání dopingů ve sportu v Sovětském svazu lze vysledovat až do 50. let 20. století, kdy byly prováděny výzkumy a testování látek s potenciálem zlepšení sportovních výkonů. Sovětské autority věnovaly značné finanční prostředky do tajných laboratoří zaměřených na vývoj dopingů. Největší kontroverze ohledně dopingů v Sovětském svazu vypukly během Olympijských her v Moskvě v roce 1980 a na následujících olympiádách. Bylo zaznamenáno několik případů pozitivních dopingových testů a existovala podezření ze systematického užívání výkonnostně podporujících látek.⁵

2.1.2 Studená válka

Vzhledem k zaměření této práce na sportovní gymnastiku v období Studené války je důležité objasnit význam tohoto období geopolitických napětí mezi Spojenými státy a Sovětským svazem. Podle knihy *Metafory studené války* od Petra Druláka je Studená

³ HNÍZDIL, Jan; TŘEŠŇÁK, Petr a BUŠTA, Petr. *Doping aneb Zákulisi vrcholového sportu*. Strom života. Praha: Grada, 2000.

⁴ HNÍZDIL, Jan; TŘEŠŇÁK, Petr a BUŠTA, Petr. *Doping aneb Zákulisi vrcholového sportu*. Strom života. Praha: Grada, 2000.

⁵ RUIZ, Rebecca. The Soviet Doping Plan: Document Reveals Illicit Approach to '84 Olympics. Online. *The New York Times*. 2016. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2016/08/14/sports/olympics/soviet-doping-plan-russia-rio-games.html?_r=0.

válka chápána jako „*střet USA a SSSR o vliv a ideologii, který v důsledku ničivých jaderných arzenálů na obou stranách nikdy nepřerůstá v přímý vojenský konflikt.*“ (Drulák, 2009). Musím však doplnit, že nejde jen o střet výše zmiňovaných zemí, ale celých bloků, tedy východního bloku a západního bloku, které tyto země reprezentovaly.

P. Drulák shrnuje koncepce a časové vymezení studené války, uvádí, že podle většiny historiků se za počátek Studené války považuje období krátce po skončení druhé světové války. Existují různé interpretace ohledně konce tohoto konfliktu. Někteří historikové poukazují na vyvrcholení událostí v karibské krizi v roce 1962, což znamenalo počátek období mezinárodního uvolňování, které pokračovalo až do konce 70. let 20. století. Dále pak považují sovětskou invazi do Afghánistánu v roce 1979 za začátek druhé Studené války, která trvala až do roku 1989, kdy došlo k pádu berlínské zdi.⁶

Hlavní aktéři studené války se zapojili do konfliktu prostřednictvím různých strategií a metod. Ty zahrnovaly budování vojenských koalic, účast v zástupných válkách, zbrojení a závody ve vývoji vojenské technologie. Dalšími prostředky byla vojenská a ekonomická podpora zranitelných států v jejich sférách vlivu, špionáž, propagandistické aktivity a hospodářské blokády, jako například tzv. obilné embargo USA vůči SSSR. Součástí konfliktu byly i vesmírné závody a rivalita při sportovních událostech.

Studená válka měla významné dopady na politické, ekonomické a sociální události po celém světě. V mnoha zemích ve východním i západním bloku formovala mezinárodní vztahy, ovlivnila směřování hospodářského rozvoje a formovala společenské hodnoty. Tento konflikt se stal rozhodujícím faktorem v mezinárodní politice a měl dlouhodobé následky na světovou scénu.⁷

2.2 Vývoj sportovní gymnastiky v Sovětském svazu

Vývoj sportovní gymnastiky v Sovětském svazu je neodmyslitelně spjat s rozsáhlou historií ruské tělesné výchovy a sportu. Zaměříme se na klíčové mezníky v historii sovětské sportovní gymnastiky, od jejich počátků v 19. století až po éru vrcholného rozkvětu v 60. letech 20. století. Během tohoto období se gymnastika nejen stala populárním sportem, ale v určitém období sloužila jako prostředek propagandy a zvyšování mezinárodní prestiže.

⁶ DRULÁK, Petr. *Metafory studené války: interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál, 2009.

⁷ DRULÁK, Petr. *Metafory studené války: interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál, 2009.

2.2.1 Rozvoj gymnastiky v 2. polovině 19. a začátku 20. století

Rozvoj sportovní gymnastiky, ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století, byl podstatně ovlivněn sokolským spolkem, který se stal významným faktorem v oblasti fyzické výchovy a sportu. Česká obec sokolská, založená v 60. letech 19. století, se stala centrem sokolského hnutí, jehož cílem bylo sjednocení české mládeže a posílení její fyzické kondice.⁸

Jedním ze zakladatelů tohoto spolku byl Miroslav Tyrš, jehož snahou bylo vytvořit systematický gymnastický program, který by oslovil a zapojil mladé lidi. Sokolské spolky se zaměřovaly především na gymnastiku, ale rozvíjely i další sportovní disciplíny, včetně atletiky, šermu a vzpírání.⁹

Sokolské hnutí se brzy rozšířilo i do dalších zemí, včetně Ruska, kde kolem roku 1900 vznikla první sokolská organizace. Nicméně skutečný rozmach sokolské gymnastiky nastal až po revoluci v letech 1905-1907, kdy byly v Rusku vytvářeny sokolské spolky ve větších městech.¹⁰

Na sokolských tradicích začala stavět Mezinárodní gymnastická organizace. Ta totiž začala pořádat mezinárodní gymnastické soutěže právě v sokolských spolkách. Tím se spolky staly klíčovým prvkem ve strategii popularizace sportovní gymnastiky mezi širokou veřejností.¹¹

2.2.2 Rozvoj gymnastiky po Velké říjnové socialistické revoluci v Rusku

Gymnastika hrála od prvních dnů existence porevolučního Ruska klíčovou roli v rozvoji fyzické zdatnosti jejich obyvatel. V roce 1918 byla založena organizace Vsevobuč (Всевобуч = всеобщее военное обучение nebo v překladu také všeobecná vojenská příprava)¹² s cílem rozvíjet ozbrojené síly, tělesnou výchovu a masový sport v rámci Sovětského svazu. Avšak již v roce 1920 vznikl nový spolek Komsomol (Комсомол = Всесоюзный Ленинский коммунистический союз молодежи nebo také v překladu Všesvazový leninský komunistický svaz mládeže)¹³, který inicioval vznik sportovních a

⁸ UKRAN, Michail L'vovič, ed. *Sportivnaja gimnastika*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1965.

⁹ *Historie Sokola*. Online. Česká obec sokolská. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>.

¹⁰ UKRAN, Michail L'vovič, ed. *Sportivnaja gimnastika*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1965.

¹¹ UKRAN, Michail L'vovič, ed. *Sportivnaja gimnastika*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1965.

¹² *Всевобуч*. Online. Большая российская энциклопедия. 2022. Dostupné z: <https://bigenc.ru/c/vsevobuch-b4a0d0>.

¹³ *Комсомол*. Online. Большая российская энциклопедия. 2023. Dostupné z: <https://bigenc.ru/c/komsomol-c2f974>.

gymnastických klubů pro děti a mládež. O tři roky později, v roce 1923, vláda založila Vyšší radu tělesné kultury. Tato rada následně začala koordinovat činnost všech sportovních klubů a organizací v Sovětském svazu.¹⁴

Masově se sportovní gymnastika tedy začala rozvíjet na začátku 20. let 20. století. V roce 1928 se konalo první mistrovství Sovětského svazu ve sportovní gymnastice a od té doby se toto mistrovství konalo každoročně. Jak se píše v knize Sport od Borise Chavina: „*Velkou úlohu v popularizaci sportovní gymnastiky sehrála masová gymnastická vystoupení, která se konala ve třicátých letech v Moskvě a v hlavních městech svazových republik.*“ (Chavin, 1988, s.38). Tato vystoupení se stala součástí různých sportovních slavností, a dokonce i spartakiád, konaných v Sovětském svazu.¹⁵

V roce 1952 se sovětští gymnasté a gymnastky poprvé zúčastnili letních olympijských her, konaných v Helsinkách ve Finsku. Jejich účast byla významným milníkem, neboť Sovětský svaz v té době vstoupil na mezinárodní sportovní scénu s velikým úspěchem. Sovětští gymnasté a gymnastky dosáhli vynikajících výsledků, obsadili přední příčky v soutěžích jak jednotlivců, tak družstev. Tato událost byla počátkem dlouhé série úspěchů sovětských gymnastů a gymnastek, kteří se stali významnými protagonisty na mezinárodní gymnastické scéně.¹⁶

¹⁴ UKRAN, Michail L'vovič, ed. *Sportivnaja gimnastika*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1965.

¹⁵ UKRAN, Michail L'vovič, ed. *Sportivnaja gimnastika*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1965.

¹⁶ CHAVIN, Boris Naumovič. *Sport*. Moskva: Novosti, 1988. Kapitola, Gymnastika, s. 38-42.

3 Sovětské gymnastky v období studené války

3.1 Představení významných sovětských gymnastek 60. let

Sovětská sportovní gymnastika v 60. letech 20. století vzkvétala, projevovalo se to také na výkonnosti gymnastek, které v té době reprezentovaly Svaz sovětských socialistických republik. V následujícím textu se budeme podrobněji zabývat životem a kariérou nejvýznamnějších sovětských gymnastek té doby, které zastupovaly Sovětský svaz na Olympijských hrách v Mexiku v roce 1968, s výjimkou Larisy Latyninové, která zde působila jen v roli trenérky. V tomto období zaujímala významné místo ve světovém gymnastickém dění i československá gymnastka Věra Čáslavská, která se stala jejich významnou soupeřkou. Jejich soupeření bylo sledováno na mezinárodních soutěžích po několik let a mělo významný vliv na emancipační snahy Československa v 60. letech 20. století, které vyvrcholilo na Olympijských hrách v Mexiku v roce 1968. Dále se zmíníme také o jejich životě po konci jejich sportovní kariéry.

Vše začalo již na letních Olympijských hrách v Římě v roce 1960. Sovětské gymnastky zde vyhrály 15 z celkově 16 možných medailí. Největší zásluhu na tom všem měla sportovní gymnastka Larisa Latyninová.¹⁷

3.1.1 Larisa Latyninová

Larisa Latyninová, původem ukrajinská sportovní gymnastka, se za svou kariéru stala jednou z nejznámějších sovětských sportovkyň. Na Olympijských hrách v Římě, jako kapitánka ženského gymnastického týmu, získala 3 zlaté, 2 stříbrné a 1 bronzovou medaili a podruhé byla označena za absolutní olympijskou vítězku (poprvé to bylo již na Olympijských hrách v Melbourne v roce 1956).¹⁸

Její snaha dosáhnout vítězství na Olympijských hrách v Tokiu v roce 1964 ji motivovala k dalším sportovním úspěchům. Svou olympijskou bilanci zde vylepšila na celkově 9 zlatých, 5 stříbrných a 4 bronzové medaile. Nicméně, o třetí zlatou medaili ji ve víceboji připravila nastupující československá hvězda Věra Čáslavská.¹⁹

¹⁷ Олимпийская сборная СССР по спортивной гимнастике (женщины). Часть третья. Рим 1960 год. Online. Дзен. 2021. Dostupné z: https://dzen.ru/a/YQ2UIYGHDkBAkH60?utm_referer=yandex.ru.

¹⁸ Олимпийская сборная СССР по спортивной гимнастике (женщины). Часть третья. Рим 1960 год. Online. Дзен. 2021. Dostupné z: https://dzen.ru/a/YQ2UIYGHDkBAkH60?utm_referer=yandex.ru.

¹⁹ ZUNA, Pavel. *Z chudických poměrů mezi sportovní velikány – Larisa Latyninová (1956)*. Online. Slavné sportovní okamžiky. 2018. Dostupné také z: <https://www.stream.cz/sportovni-okamziky/z-chudickyh-pomeru-mezi-sportovni-velikany-larisa-latyninova-1956-188052>

Svou úspěšnou kariéru sportovkyně se Larisa Latyninová rozhodla ukončit po Olympijských hrách v Tokiu. Poté se stala trenérkou sovětského ženského týmu sportovních gymnastek. Její neuvěřitelnou bilanci v počtu medailí z olympijských her překonal až Michael Phelps v roce 2012 na Olympijských hrách v Londýně.^{20,21}

Po ukončení kariéry Larisy Latyninové sovětská sportovní gymnastika nadále prosperovala a přivedla na scénu další výjimečné a nadané gymnastky. Mezi ně patřily Natalja Kučinská, Zinaida Voroninová a Larisa Petriková, ale také Ludmila Turiščeová, Ljubov Burdová a Olga Karasjovová. Všechny zmíněné gymnastky byly klíčovými členkami zlatého týmu Sovětského svazu na Olympijských hrách v Mexiku v roce 1968. Tato éra sovětské gymnastiky je pozoruhodným obdobím v historii sportu Sovětského svazu a zůstává důležitou součástí sportovního dědictví této země.

3.1.2 Natalja Kučinská

Natalja Kučinská, narozená v Leningradu do sportovní rodiny, se již ve svých šestnácti letech v roce 1965 stala absolutní mistryní SSSR v gymnastice. V roce 1968 se zúčastnila Olympijských her v Mexiku, kde působila jako kapitánka gymnastického týmu Sovětského svazu. Na těchto hrách získala dvě zlaté a dvě bronzové medaile.

Natalja Kučinská nebyla známá pouze svými sportovními úspěchy, ale také svou krásou a půvabem. Ve většině textů, které jsou o ní napsané, se tato informace velmi zdůrazňuje. Na Olympijských hrách v Mexiku byla totiž díky své kráse prohlášena za „Nevěstu Mexico City“. Syn mexického prezidenta jí dokonce učinil nabídku k sňatku, tu ale nakonec odmítla.

Po Olympijských hrách v Mexiku se ale stalo něco nečekaného a Natalja Kučinská se rozhodla ukončit svou aktivní kariéru. Po rozvodu se svým manželem, který se rozhodl odstěhovat do Spojených států, na tom byla finančně špatně. Když její bývalý manžel zjistil, v jaké obtížné situaci se Natalja nacházela, rozhodl se ji na začátku 90. let 20. století vzít s sebou do USA, kde se stala trenérkou místního gymnastického oddílu v městečku Illinois.^{22,23}

²⁰ Larisa LATYNINA. Online. Olympics. Dostupné z: <https://olympics.com/en/athletes/larisa-latynina>.

²¹ CHAVIN, Boris Naumovič a Július KOZMA. *Kto je kto v sovietskom športe*. Bratislava: Šport, 1987, s.76

²² *Soviet Gymnast Natalia Kuchinsky: Biography, Achievements And Interesting Facts*. Online. BIRMISS. Dostupné z: <https://en.birmiss.com/soviet-gymnast-natalia-kuchinsky-biography-achievements-and-interesting-facts/>.

²³ CHAVIN, Boris Naumovič a Július KOZMA. *Kto je kto v sovietskom športe*. Bratislava: Šport, 1987, s.72-73

3.1.3 Zinaida Voroninová

Ruská sportovní gymnastka Zinaida Voroninová se lišila od většiny gymnastek tím, že začala s gymnastikou až v pozdějším věku. S gymnastikou se poprvé seznámila až poté, co si ji vybrala trenérka na základní škole. Dívky v té době běžně začínaly s gymnastikou mezi šestým až osmým rokem svého života. Díky svému talentu a pracovitosti se ale velmi brzo dotáhla na nejlepší gymnastky SSSR. Prvních velkých úspěchů se dočkala na mistrovství světa v Dortmundu. O dva roky později na Olympijských hrách v Mexiku vyhrála zlatou, stříbrnou a 2 bronzové medaile. Její sportovní kariéra slibovala mnoho dalších úspěchů.

Vdala se za slavného sovětského gymnastu Michaila Voronina a měla s ním syna. Po porodu se jí však nepodařilo plně se vrátit do své bývalé formy. Začala mít problémy s alkoholem, a nakonec ji čekal i rozvod, při kterém ji byla odebrána péče o syna. Svě poslední roky strávila ve městě Balašicha, kde pracovala v místní továrně. Umřela v mladém věku 54 let.²⁴

3.1.4 Larisa Petriková

Běloruská gymnastka dokázala překvapit všechny svým nečekaným vzestupem ve světě gymnastiky. V pouhých patnácti letech se stala absolutní šampionkou na mistrovství SSSR v roce 1964, což bylo v té době velice nečekané.

Jejím prvním velkým mezinárodním startem byly Olympijské hry v Mexiku. Z těchto her si odvezla dvě zlaté a jednu bronzovou medaili. Na prostných se o zlatou medaili dělila s Věrou Čáslavskou, se kterou měla naprosto stejné bodové hodnocení.

Po Olympijských hrách se Larisa Petriková přestěhovala do Moskvy, kde se provdala za slavného gymnastu Viktora Klimenka. Svou závodní kariéru ukončila v roce 1971. Následně se stala sportovní hlasatelkou v rozhlase a v roce 1992 se s manželem odstěhovali do Německa, kde společně působili jako trenéři v místním gymnastickém klubu.^{25,26}

²⁴ ЧЕСАЛИН, Михаил. *За 101-м километром. Как водка погубила советскую гимнастку*. Online. Championat. 2016. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20160322051820/http://www.championat.com/other/article-243332-za-101-m-kilometrom-kak-vodka-pogubila-sovetskuju-gimnastku.html>.

²⁵ *Larisa Petrik*. Online. National Olympic Committee of the Republic of Belarus. Dostupné z: <https://noc.by/en/olympic-games/team/chempiony-olimpijskih/petrik-larisa-leonidovna-gimnastika-sportivnaya/>.

²⁶ CHAVIN, Boris Naumovič a Július KOZMA. *Kto je kto v sovietskom športe*. Bratislava: Šport, 1987, s.103-104

3.1.5 Ludmila Turiščeová

Ruská gymnastka Ludmila Turiščeová zaznamenala významný start ve světě sportovní gymnastiky již ve svých 16 letech, kdy se stala členkou vítězného týmu Sovětského svazu na Olympijských hrách v Mexiku v roce 1968. Do týmu se dostala díky své mimořádné pracovitosti a oddanosti tomuto sportu. Aby se Ludmila Turiščeová něčím odlišila od ostatních závodnic, její trenér pro ni vymýšlel mnohdy velmi složité cviky.

Po Olympijských hrách v Mexiku se Ludmila Turiščeová nadále zlepšovala ve svém cvičení a výkonově předčila své starší kolegyně. Velkého samostatného vítězství se však dočkala až v roce 1970 na Mistrovství světa v Lublani, kde získala titul absolutní mistryně světa. V roce 1972 se zúčastnila Olympijských her v Mnichově, kde byla již jako kapitánka gymnastického týmu Sovětského svazu. Pro ni to byly nejvíce povedené Olympijské hry, získala na nich dvě zlaté medaile – jednu jako absolutní mistryně ve víceboji, druhou za týmový výkon.

Ludmila Turiščeová se zúčastnila i Olympijských her v roce 1976, které se konaly v Montrealu. Kvůli svým výkonům na této olympiádě se však rozhodla, bezprostředně po skončení těchto her, svou kariéru ukončit. Po konci aktivního sportovního života se věnovala trenérské kariéře, kde předávala své znalosti a dovednosti dalším generacím gymnastek.^{27,28}

3.1.6 Ljubov Burda

Ruská gymnastka Ljubov Burda prokázala své výjimečné schopnosti v oblasti sportovní gymnastiky již v mladém věku a brzy se stala klíčovou osobností v sovětském gymnastickém týmu. V roce 1968 debutovala na Olympijských hrách v Mexiku, kdy ve svých 15 letech poprvé získala zlatou olympijskou medaili v soutěži družstev.

V roce 1969 se Ljubov Burda stala absolutní mistryní na Mistrovství SSSR ve sportovní gymnastice. Na Olympijských hrách v Mnichově v roce 1972 byla členkou vítězného družstva Sovětského svazu. Je třeba zdůraznit, že zlatá medaile byla výsledkem skvělých výkonů, protože konkurovali silnému týmu Německé demokratické republiky.

²⁷ В день рождения ЗМС СССР Людмилы Ивановны Туришчевой - "Легенды отечественной гимнастики". Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2023. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/v-den-rozhdeniya-zms-sssr-lyudmily-ivanovny-turishhevoj-legendy-otechestvennoj-gimnastiki.html>.

²⁸ CHAVIN, Boris Naumovič a Július KOZMA. *Kto je kto v sovietskom športe*. Bratislava: Šport, 1987, s. 148-149

Ljubov Burda aktivně reprezentovala Sovětský svaz v gymnastice až do roku 1974, kdy ukončila svou sportovní kariéru. Na konci 70. let 20. století se provdala za slavného gymnastu Nikolaje Adrianova, se kterým měla dva syny. Ljubov Burda se věnovala dětem a rodině, později se však stala trenérkou gymnastiky. V roce 1980 získala titul Rozhodčí mezinárodní kategorie, což jí umožnilo působit jako rozhodčí na mezinárodních gymnastických soutěžích.^{29,30}

3.1.7 Olga Karasjovová

Ruská gymnastka Olga Karasjovová v roce 1966, tedy ve svých sedmnácti letech, získala stříbrnou medaili na Mistrovství světa v Dortmundu. Během tohoto mistrovství se spřátelila se svým budoucím manželem Valerijem Karasjovem.

V roce 1968 byla členkou vítězného týmu ve sportovní gymnastice Sovětského svazu na Olympijských hrách v Mexiku. V následujícím roce 1969 zazářila na mistrovství Evropy, kde získala jednu zlatou, dvě stříbrné a jednu bronzovou medaili. Tato úspěšná sportovní kariéra však v roce 1972 byla ukončena, protože Olga Karasjovová nebyla vybrána do týmu na Olympijské hry v Mnichově, a tak se rozhodla ukončit svou aktivní sportovní kariéru.

Po skončení kariéry v roce 1972 našla novou cestu v oblasti sportu. Začala pracovat jako překladatelka a referentka pro sportovní gymnastiku v Mezinárodním ředitelství Sportovního výboru Sovětského svazu. V roce 1976 se stala mezinárodní rozhodčí sportovní gymnastiky. Po ukončení profesionální činnosti se začala věnovat chovu psů, konkrétně plemene Russell teriér.³¹

3.2 Jejich role a vliv v rámci sovětské sportovní gymnastiky

Výše zmíněné gymnastky se staly ikonami ve světě gymnastiky, a tak zanechaly trvalý otisk v historii tohoto sportu. Jejich úspěchy, především v 60. letech 20. století, nejen na

²⁹ В день рождения ЗМС СССР Бурды (Андреановой) Любови Викторовны - "Легенды отечественной спортивной гимнастики". Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2024. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/burda-andrianova-lyubov-viktorovna.html>.

³⁰ CHAVIN, Boris Naumovič a Jülius KOZMA. *Kto je kto v sovietskom športe*. Bratislava: Šport, 1987, s. 28-29

³¹ В день рождения ЗМС СССР, Олимпийской чемпионки Карасевой Ольги Дмитриевны - «Легенды отечественной спортивной гимнастики». Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2023. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/v-den-rozhdeniya-zms-sssr-olimpijskoj-chempionki-karasevoj-ol-gi-legendy-otechestvennoj-gimnastiki.html>.

závodech v Sovětském svazu, ale i na olympijských hrách, sloužily jako inspirace pro mnoho mladých sportovců a sportovkyň.

Jejich vynikající výsledky a neustálá snaha se zdokonalovat vytvořily nové standardy pro dosažení úspěchu v gymnastice. Roli hrálo nejen odhodlání, ale také politický kontext a nátlak. Stejně jako v některých dalších sportech, i v gymnastice se obtížné prvky pojmenovávaly po gymnastkách, které je jako první začaly zařazovat do svých sestav. Například po gymnastce Ljubov Burdové nese jméno cvik na bradlech, který předvedla jako první mezi všemi gymnastkami.³²

Rok 1968 přinesl týmu sovětských gymnastek nejen vynikající umístění v medailovém žebříčku olympijských her, ale také inovace ve světě gymnastiky, jež později ovlivňovaly další směřování tohoto sportu. Sovětské gymnastky totiž začaly předvádět těžší cviky, které pro ostatní gymnastky z jiných zemí byly opravdu velmi náročné a mnohé je nikdy nedokázaly napodobit. Jejich úspěchy nebyly pouze individuálními triumfy, nýbrž měly symbolizovat i sílu Sovětů, která se projevovala v aréně sportovního klání na mezinárodních soutěžích.

Po ukončení své aktivní sportovní kariéry mnohé z těchto výjimečných gymnastek zůstaly spojeny se světem gymnastiky. Rozhodly se předávat své bohaté zkušenosti a cenné rady novým generacím, jako trenérky či rozhodčí, a to jak v Sovětském svazu, tak i v zahraničí. Jejich kontinuální přínos do rozvoje a zdokonalení tohoto sportu je nepopíratelným dědictvím a inspirací pro další generace sportovců. Pro mnohé mladé sportovkyně, ale i sportovce, se staly tyto gymnastky vzorem, kterému se chtěli v budoucnu vyrovnat.

3.3 Sportovní gymnastika v rámci sovětské propagandy

Díky skvělým výsledkům sovětských sportovců a sportovkyň na olympijských hrách se sport stal velice důležitou součástí sovětského společenství. V roce 1951 vznikl v Sovětském svazu Národní olympijský výbor, který byl téhož roku uznán i Mezinárodním olympijským výborem. Začaly se zakládat dětské a mládežnické sportovní školy, kde vyrůstali budoucí skvělí sportovci a sportovkyně, tedy i nejlepší gymnasté a

³² В день рождения ЗМС СССР Бурды (Андриановой) Любови Викторовны - "Легенды отечественной спортивной гимнастики". Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2024. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/burda-andrianova-lyubov-viktorovna.html>.

gymnastky Sovětského svazu. V té době se také začaly stavět velké sportovní komplexy, kde mohly gymnastky trénovat a soutěžit. Podle knihy *Dějiny Ruska 20.století – díl II. se sport, a tedy i gymnastika, stal „mimořádně důležitým politickým aspektem, který se dal srovnávat s dobýváním kosmu a dalšími vědeckotechnologickými úspěchy“* (Zubov, 2015, s.455).³³

Soupeření ve sportu se pro mnohé země, a tedy i pro Sovětský svaz, stalo formou „nové války“, ve které si postupně všichni dokazovali, kdo je nejlepší. Všechny země se snažily vkládat do sportu větší finance, aby jejich sportovci měli lepší zázemí pro tréninky a předváděli tedy lepší výsledky na mezinárodních soutěžích. Nejvíce bylo (a stále je) toto soupeření patrné asi na mistrovstvích světa a olympijských hrách. Na konci těchto soutěží se vždy hodnotí, kolik která země získala celkově medailí, a jaké je její celkové umístění z hlediska medailového zisku, což přináší dané zemi větší prestiž.

Sovětský svaz se snažil potvrzovat svou nadřazenost nad ostatními zeměmi. Ve sportu mu k tomu dopomáhala i sportovní gymnastika, ve které obsazovaly gymnastky ty nejvyšší příčky na mezinárodních soutěžích. Dá se říci, že na mezinárodním poli v 60. letech 20. století se málokdy našla gymnastka, která by dokázala porazit reprezentantku Sovětského svazu. První nejznámější sovětskou sportovní gymnastkou se stala Larisa Latyninová poté, co se stala trojnásobnou olympijskou vítězkou. Konkrétně to bylo v letech 1956, 1960 a 1964. Celkově na těchto hrách získala 18 olympijských medailí.³⁴

I prostřednictvím úspěchů sovětských gymnastek na mezinárodní scéně se měla šířit myšlenka nadřazenosti sovětského režimu a komunistického ideálu. Sportovní gymnastika se stala symbolem síly a vytrvalosti. Úspěchy gymnastek na olympijských hrách a mistrovstvích světa byly využívány k ukázání síly socialistického systému a jeho schopnosti vychovávat vynikající sportovce. Propagandistické kampaně, které oslavovaly úspěchy sovětských gymnastek podporovaly sport jako takový a posilovaly loajalitu občanů k režimu. Veškeré úspěchy v tomto sportu na mezinárodní úrovni byly vnímány jako důkaz vysoké úrovně socialistického způsobu života.

Propagandistické kampaně měly například podobu filmových sportovních magazínů, které se vysílaly v kinech. Mezi obyvatelstvem Sovětského svazu byly tyto filmové

³³ ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století, díl II.* Praha: Argo, 2015. s. 273-474

³⁴ Larisa LATYNINA. Online. Olympics. Dostupné z: <https://olympics.com/en/athletes/larisa-latynina>.

magazíny velmi populární, protože se díky nim dozvídali novinky ze sportovního světa. V různých městech dokonce vznikaly různé filmové přednáškové sály, ve kterých byly pouštěny filmové magazíny a následně se konaly různé diskuse se slavnými sportovci, trenéry a dalšími učiteli tělesné výchovy.³⁵ V mnoha filmových magazínech se mluvilo i o sportovní gymnastice, proto občas mohla být možnost setkat se s nějakým slavným trenérem sportovních gymnastek, či přímo s nějakou gymnastkou.

Další formou propagandistické kampaně byl rozhlas, který dokázal přenášet živé přenosy přímo ze sportovišť. Existovaly také speciální sportovní žurnály. Dokonce se pořádaly výstavy fotek a obrazů se sportovní tematikou, které v obyvatelích Sovětského svazu měly vyvolat lásku ke sportu a oddanost k socialistickému režimu.³⁶

Tohle vše mělo pomoci k propagaci sportu (tedy i sportovní gymnastiky) mezi obyvatele Sovětského svazu, ale i mezi lidmi v zahraničí. Tyto propagandistické kampaně měly poukázat na velikost sportu a skvělých sportovních výsledků v Sovětském svazu, ale také na to, jak skvělý je socialistický režim.

³⁵ БАРИЕНИКОВА, Е.Е и ИСТЯГИНА-ЕЛИСЕЕВА, Е.А. История спортивной пропаганды в СССР в период 1946-1991 гг. Online. *Труды молодых ученых*. S. 54-57. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-sportivnoy-propagandy-v-sssr-v-period-1945-1991-gg/viewer>.

³⁶ БАРИЕНИКОВА, Е.Е и ИСТЯГИНА-ЕЛИСЕЕВА, Е.А. История спортивной пропаганды в СССР в период 1946-1991 гг. Online. *Труды молодых ученых*. S. 54-57. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-sportivnoy-propagandy-v-sssr-v-period-1945-1991-gg/viewer>.

4 Mezinárodní soupeření a olympijské hry 1968

4.1 Konkurence s ostatními zeměmi ve sportovní gymnastice

Rivalita v gymnastice mezi Sovětským svazem a ostatními zeměmi během Studené války byla symbolem politického napětí mezi Východem a Západem. Sovětské gymnastky se staly symbolem moci a prestiže Sovětského svazu, zatímco gymnastky z ostatních zemí, jako například Československa, Německé demokratické republiky nebo Spojených států amerických, se snažily konkurovat a překonat sovětské dominantní postavení ve světové gymnastice.

Rivalita mezi Sovětským svazem a ostatními zeměmi se nejvíce projevila na Olympijských hrách v Mexiku. Předcházelo tomu mistrovství světa v Dortmundu v roce 1966, které se odehrálo dva roky před Olympijskými hrami v Mexiku, kde tým Sovětského svazu ve sportovní gymnastice obsadil až druhé místo za týmem z Československa. Pro Sovětský svaz to bylo výrazné zklamání, neboť v této disciplíně výrazně dominoval.

Na Olympijské hry v Mexiku tedy sovětský tým směřoval s jediným cílem: musel vyhrát v soutěži družstev a oplatit tak porážku, kterou utrpěli od československého týmu. S velkým odhodláním se jim to nakonec podařilo a pro Sovětský tým to bylo jedno z nejcennějších vítězství té doby. Československo skončilo na druhém místě a třetí příčku obsadil tým Německé demokratické republiky. Pro sovětský tým představovalo vítězství nejen sportovní triumf, ale i projev síly a dominance v rámci socialistického bloku.³⁷

Druhé místo československého týmu na Olympijských hrách v Mexiku představovalo významný úspěch, zvláště v kontextu politických a sportovních vztahů Studené války. Tým ukázal, že i malá země s omezenými zdroji může být konkurenceschopná vůči velmocem, což bylo výrazem nejen sportovního úspěchu, ale i politické síly. Toto druhé místo tak symbolizovalo schopnost Československa obstát mezi světovými mocnostmi a zároveň podnítilo národní hrdost a pocity úspěchu v tehdejší době politických a společenských změn.

³⁷ 1968: *Sovetsky Sport's Celebratory Coverage of the Soviet Women in Mexico. Online. Gymnastics history*. 2023. Dostupné z: <https://www.gymnastics-history.com/2023/01/1968-sovetsky-sports-celebratory-coverage-of-the-soviet-women-in-mexico/#more-6221>.

Pro Německou demokratickou republiku bylo třetí místo také významné. Tento úspěch pomohl potvrdit sportovní výkonnost a efektivitu sportovního systému východního Německa. Pro všechny tři týmy byla olympijská soutěž v Mexiku nejen sportovním kláním, ale i důkazem síly a prestiže ve světě socialistického bloku.

4.2 Největší konkurentka sovětských gymnastek z Československa Věra Čáslavská

Jak se již píše v kapitolách výše, během období studené války byl sport často považován za důležitý nástroj propagandy a odrážel se i v diplomatických vztazích. Sovětský svaz a Československo nebyly výjimkou a sportovní gymnastika se stala jednou z oblastí, ve které se projevovala jejich rivalita na mezinárodní úrovni.

V tomto kontextu vynikla osobnost Věry Čáslavské, jedné z nejvýznamnějších a nejcharizmatičtějších postav tohoto období. Její úspěchy na poli sportovní gymnastiky nejenže přinesly slávu Československu, ale také symbolizovaly odpor vůči sovětské nadvládě a ideologii. Její sportovní úspěchy se staly prostředkem vyjádření národní identity a odlišení od sovětského vlivu. Osobnosti jako Čáslavská byly pro Československo velmi důležité. Jako relativně malá země mělo Československo, oproti například Sovětskému svazu, omezenou základnu pro výběr sportovních talentů.

Soupeření ve sportu mezi Sovětským svazem a Československem v 60. letech 20. století se stalo předmětem značné pozornosti. Tato pozornost se obzvlášť prohloubila po událostech roku 1968, kdy došlo k okupaci Československa. Značná rivalita mezi těmito dvěma zeměmi byla patrná například během mistrovství světa v hokeji v roce 1969, původně plánovaného v Československu, avšak kvůli politickým událostem uspořádaného ve švédském Stockholmu. Zápas mezi Československem a Sovětským svazem byly sledované po celém světě. Československému týmu se zde podařilo dosáhnout něčeho téměř nepředstavitelného – porazit tým Sovětského svazu hned dvakrát. Tyto triumfy byly pro občany Československa projevem národní hrdosti a odporu vůči okupantům.³⁸

³⁸ Den, kdy hokej psal dějiny (28. března 1969). Online. Slavné dny. 2012. Dostupné také z: <https://www.stream.cz/slavnedny/den-kdy-hokej-psal-dejiny-28-brezen-151162>.

4.2.1 Věra Čáslavská

Věra Čáslavská se stala významnou osobností československé a globální sportovní gymnastiky díky svému mimořádnému odhodlání, talentu a zápalu pro sport. O Věře Čáslavské vyšlo několik knih, jako například *Věra Čáslavská: život na Olympu* od Pavla Kosatíka, *Věra Čáslavská* od Vratislava Blažka anebo *Cesta na Olymp*, kterou napsala sama Čáslavská. V roce 2012 byl natočen dokumentární film *Věra 68* od režisérky Olgy Sommerové.

Narodila se 3. května 1942 v Praze a již od útlého věku projevovala zájem o sportovní aktivity. Ve věku sedmi let se začala aktivně věnovat krasobruslení, avšak kvůli nedostatečné přípravě pro vrcholový sport ji matka zapsala do baletní školy. Obě tyto sportovní disciplíny pak posloužily jako cenná základna pro rozvoj její budoucí sportovní kariéry.³⁹

V roce 1957 se Věra Čáslavská objevila v televizním pořadu pro děti, kde vystupovala s baletní školou. Během natáčení měla příležitost setkat se s tehdejší významnou gymnastkou Evou Bosákovou. Bosáková pozorovala pohyby a obratnost mladé Čáslavské a nabídla jí možnost připojit se ke gymnastickému tréninku pod jejím vedením. Toto setkání představovalo zlomový moment, který přivedl mladou Věru Čáslavskou k rozhodnutí věnovat se výhradně gymnastice.⁴⁰

Díky intenzivní přípravě se Věře Čáslavské již koncem roku 1957, pouhého třičtvrtě roku od zahájení gymnastických tréninků, podařilo zúčastnit jejího prvního mistrovství republiky, kde obsadila skvělé šesté místo, což jí přineslo pozvánku do československé gymnastické reprezentace. Vzhledem k tehdejším pravidlům, jež zakazovala profesionální sportovní kariéru, se Věra Čáslavská musela začít věnovat i zaměstnání. V patnácti letech tak nesla značnou zátěž ranních pracovních povinností, odpoledních tréninků a večerního docházení do školy pro pracující. Její tréninky byly fyzicky hodně náročné. I přes tento náročný režim se jí později podařilo úspěšně absolvovat maturitní zkoušku, což je při jejím vyčerpávaném programu neobyčejně obdivuhodné.⁴¹

V roce 1958 se Věra Čáslavská účastnila svého prvního mistrovství světa, které se konalo v Moskvě. Československé družstvo dosáhlo v této soutěži vynikajícího 2. místa, zatímco Věra Čáslavská sama obsadila ve své individuální kategorii výborné 8. místo. O rok později se v Praze uskutečnily gymnastické závody k příležitosti II. celostátní

³⁹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 23–25

⁴⁰ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 27–30

⁴¹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 42–43

spartakiády, na které dorazily i nejlepší sovětské gymnastky. Věra Čáslavská dokázala zvítězit v osmiboji a porazila tak i tehdejší přední světové gymnastky. Byla to první ukáзка toho, že i sovětské gymnastky lze porazit.⁴²

Po roce 1958 dala do tréninků úplně všechno. Při jednom pozdějším rozhovoru se jí na to zeptal Vratislav Blažek, což pak zaznamenal do své knihy *Věra Čáslavská: „Prosím vás, co byl ten bič? Co vás přimutilo k těmhle denním dávkám? Věra Čáslavská odpověděla jen Larisa Latyninová.“* (Blažek, 1968). Na následujících mistrovstvích, jak republiky, tak světa, dosahovala předních umístění.⁴³

Tato intenzivní příprava vyvrcholila na Olympijských hrách v Tokiu v roce 1964, kde se stala hlavní hvězdou československé ženské gymnastické výpravy. Věra Čáslavská si získala přízeň Japonců již v roce 1963, kdy v Japonsku probíhaly předolympijské soutěže. Na samotných olympijských hrách v roce 1964 se však její popularita ještě více upevnila a stala se mezi Japonci nejoblíbenější gymnastkou díky své eleganci a tvrdé práci.⁴⁴

S cílem dosáhnout vítězství začlenila do svých sestav velmi náročné prvky, které byly v té době v ženské gymnastice málo obvyklé. Ve finále olympijských her udělala pouze dvě chyby a získala celkem 3 zlaté medaile – ve víceboji, přeskoku a na kladině. Tímto výkonem porazila tehdy dominující Larisu Latyninovou a ukončila tak její dvanáctiletou gymnastickou nadvládu. Po olympijských hrách byl o Čáslavskou mezi japonskou veřejností takový zájem, že ji někdy museli obklopit všichni mužští členové československé výpravy jako její bodyguardi, aby vůbec mohla projít někde na veřejnosti. Z Tokia si Věra Čáslavská odvezla také vzácný suvenýr – katanu, kterou jí věnoval jeden z jejích japonských fanoušků. Tohoto daru si Čáslavská velice vážila. Tento dar symbolizoval nejen její úspěchy na olympijských hrách, ale také respekt a obdiv, který jí japonská veřejnost projevovala.⁴⁵

Díky svým triumfům se Věra Čáslavská stala ikonou v Československu a byla za své úspěchy vyznamenána, včetně osobního setkání s tehdejším prezidentem Antonínem Novotným po návratu ze zahraničí.⁴⁶

Po olympijských hrách v Tokiu došlo k významným změnám ve sportovní kariéře Věry Čáslavské. Její dlouholetý trenér Vladimír Prorok s ní ukončil spolupráci, a tak začala trénovat pod vedením Jaroslavy Matlochové, státní trenérkou, která přinesla nový

⁴² KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 44–46

⁴³ BLAŽEK, Vratislav. *Věra Čáslavská*. 1. Praha: Olympia, 1968.

⁴⁴ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 59–63

⁴⁵ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 63–66

⁴⁶ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 66–67

přístup a metodiku do její přípravy. Tato změna se ukázala jako prospěšná, neboť Čáslavská dosáhla dalších významných úspěchů.⁴⁷

Na mistrovství světa v západoněmeckém Dortmundu v září roku 1966 vynikla mladá gymnastka Natalja Kučinská. Přestože toto mistrovství pro Čáslavskou přineslo 3 zlaté a 2 stříbrné medaile, setkání s Kučinskou mělo na ni zásadní psychický dopad. Najednou se tu objevil někdo, kdo by pro Čáslavskou mohl být další velkou konkurentkou. Pod vlivem této situace Čáslavská prošla fyzickými i stylistickými změnami, jako je úbytek hmotnosti, nový účes a přepracování volných sestav. V každé své sestavě začlenila nové prvky, které předtím nebyly předvedeny sovětskými závodnicemi.⁴⁸

Na mistrovství Evropy v Amsterdamu v roce 1967 Věra Čáslavská předvedla své nové sestavy a dosáhla mimořádného úspěchu. „*Vysoká úroveň mých soupeřek mne dokáže vyprovokovat k výkonu, kterého bych za normálních okolností nebyla schopna.*“ napsala Věra Čáslavská ke svému výkonu v Amsterdamu ve své knize *Cesta na Olymp* (Čáslavská-Odložilová, 1972). Zvítězila zde ve všech disciplínách a jako první gymnastka v historii dosáhla maximálního bodového hodnocení, tedy známky 10,00. Tento výjimečný výkon výrazně posílil její sebevědomí a dodal jí motivaci a přesvědčení, že je na olympijské hry v Mexiku maximálně připravena.^{49,50}

V roce 1968 začaly otřesy v politickém prostředí Československa. Ačkoliv se Věra Čáslavská v politice neangažovala aktivně, byla však vnímavá k událostem, které se děly, a důkladně se v nich orientovala. V období vrcholícího pražského jara byl vydán manifest nazvaný "Dva tisíce slov", který podepsala řada osobností, včetně Věry Čáslavské. Podepsání tohoto manifestu bylo pro ni způsobem vyjádření touhy po svobodě a projevem solidarity s tehdejší hnutím za demokratické reformy.⁵¹

4.2.1.1 Manifest "Dva tisíce slov"

Manifest Dva tisíce slov byl dokumentem, který byl zveřejněn v československém kontextu v roce 1968, během tzv. Pražského jara. Jeho vznik byl iniciován pracovníky Akademie věd. Byl to tedy projev intelektuálů, ale i umělců a aktivistů, kteří vyjádřili své názory a požadavky na reformy v tehdejší společnosti. Manifest se odvolával na

⁴⁷ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 69

⁴⁸ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 72–75

⁴⁹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 75–76

⁵⁰ ČÁSLAVSKÁ-ODLOŽILOVÁ, Věra. *Cesta na Olymp*. 1. Praha: Mladá fronta, 1972.

⁵¹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 77–78

demokratické hodnoty a zásady socialismu s lidskou tváří, zároveň však kritizoval politická dogmata a represivní prvky tehdejšího politického režimu.

Manifest Dva tisíce slov podepsalo více než 100 tisíc lidí. Byla mezi nimi i řada známých osobností, včetně sportovců, spisovatelů, novinářů, umělců, vědců a dalších intelektuálů. Manifest vyjadřoval naději na otevřenější a svobodnější společnost, která by respektovala lidská práva a individuální svobody. Tento projev však narážel na odpor ze strany komunistického vedení.

Manifest Dva tisíce slov tak představoval důležitý symbol občanského odporu a touhy po svobodě během Pražského jara. Byl jedním z projevů občanské angažovanosti, které se v té době objevily v Československu, a byl symbolem naděje na lepší a svobodnější budoucnost.⁵²

4.2.1.2 Pražské jaro

Pražské jaro, které se vymezuje v období od ledna do srpna v roce 1968, představovalo dobu významných politických a společenských změn v Československu. Pod vedením generálního tajemníka Komunistické strany Československa (KSC) Alexandra Dubčeka docházelo k reformám, které oslabovaly cenzuru a zajišťovaly větší svobodu pro sdělovací prostředky. S nástupem Ludvíka Svobody do prezidentské funkce a s novou vládou v čele s Oldřichem Černíkem se reformy ještě posílily.

Obavy konzervativních sil v rámci KSC a tlaky ze strany Sovětského svazu vedly k pokusům o zastavení reforem. Manifest "Dva tisíce slov" vyvolal intenzivní debatu a odhalil napětí mezi požadavky veřejnosti na změny a snahou Moskvy o ukončení reforem. Tato situace představovala klíčovou fázi v politickém vývoji Československa.

Následně na Pražské jaro navázala okupace Československa armádami členských států Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Tento vojenský zásah byl reakcí na obavy Sovětského svazu z možné ztráty vlivu v zemi a na stále probíhající reformní procesy. Okupace znamenala brutální potlačení snah o demokratizaci a svobodu, ačkoli zůstaly některé prvky reformy zachovány. Toto období výrazně poznamenalo politickou, společenskou a kulturní atmosféru v Československu.⁵³

⁵² „Pravda zbývá, když se ostatní prošustruje.“ *Před půlstoletím zadunělo Dva tisíce slov*. Online. ČT 24. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/pravda-zbyva-kdyz-se-ostatni-prosustruje-pred-pulstoletim-zadunelo-dva-tisice-slov-80486>.

⁵³ PAUER, Jan. *Praha 1968: vpád Varšavské smlouvy : pozadí - plánování - provedení*. Praha: Argo, 2004.

Srpnová okupace Čáslavskou zastihla na předolympijském soustředění v Šumperku. Vzhledem k jejímu podpisu manifestu „Dva tisíce slov“ měli trenéři obavy o její bezpečnost. V prvních dnech okupace totiž byli signatáři varováni, aby zůstali uzavřeni a v bezpečí. S pomocí náčelníka horské služby se Čáslavská ukryla na horské chalupě, kde zůstala po dobu pěti dnů. Během této doby se věnovala individuální přípravě, aby udržela tempo tréninku. V této nejisté situaci nebylo jasné, zda českoslovenští sportovci budou moci vůbec cestovat na olympijské hry do Mexika. Nakonec však přišel souhlas s jejich účasti přímo z Moskvy, což umožnilo i Čáslavské odcestovat na olympiádu.⁵⁴

Věra Čáslavská čelila enormnímu tlaku, neboť mnoho lidí, včetně politiků, doufalo, že se stane symbolem boje za celé Československo. Nicméně tento tlak na ni neměl větší vliv, protože jejím jediným cílem nebylo nic jiného než překonat sovětské gymnastky. Setkání československých a sovětských gymnastek v olympijské vesnici se projevovalo vzájemným ignorováním a absencí pozdravů na chodbách. Díky oblibě, kterou si Věra Čáslavská získala u mexického publika a novinářů, měla možnost získávat informace o vyjádření sovětských gymnastek přímo od nich. Během jednoho z rozhovorů s novináři se dozvěděla, že Natalja Kučinská se vyjadřuje sebejistě ohledně svých šancí porazit Čáslavskou a získat absolutní vítězství. Kučinská dokonce začlenila do svých sestav cviky, které běžně používala do svých sestav i Čáslavská.⁵⁵ Čáslavská sama na tuto situaci vzpomíná a cituje svou tehdejší odpověď novinářům: „*Kopie není originál, marná sláva!*“ (Čáslavská-Odložilová, 1972).

Sovětský a československý tým společně s jejich předními gymnastkami, Věrou Čáslavskou a Nataljou Kučinskou, vyvolali na olympijských hrách v Mexiku výjimečnou pozornost. Jejich cvičení bylo provázáno bouřlivými projevy nadšení publika, vyjádřenými skandováním a potleskem. Tato atmosféra v hledišti značně zvýšila tlak na rozhodčí. Čáslavská si na těchto hrách připsala do své sbírky 4 zlaté a 2 stříbrné medaile. Její účast na těchto hrách, které bývají označovány za nejpolitictější, historie získala dodatečný rozměr, když se rozhodla pro gesto, které překvapilo mnohé. Při předávání medailí za cvičení na prostných, kde získala zlatou medaili společně s reprezentantkou Sovětského svazu Larisou Petrikovou, odmítla pohledět na sovětskou vlajku v okamžiku, kdy se hrála sovětská hymna. Tento akt, známý jako „tichý protest“, se stal historicky významným. Čáslavská se tak díky tomu všemu opět stala hrdinkou svého národa.⁵⁶

⁵⁴ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 79–80

⁵⁵ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 82–84

⁵⁶ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 85–87

Během pobytu v Mexiku se pro Věru Čáslavskou nekonaly pouze sportovní závody, ale také důležitá událost v osobním životě. Plánovala zde svatbu s Josefem Odložilem, jedním z nejvýznamnějších československých atletů, držitelem stříbrné medaile z Olympijských her v Tokiu v roce 1964 v běhu na 1500 metrů. Jejich první setkání proběhlo v roce 1962 v Helsinkách, avšak jejich blízkost se prohloubila během společné cesty do Tokia. Pro Čáslavskou byl sňatek v Mexiku také symbolickým zakončením sportovní kariéry, neboť se rozhodla ukončit aktivní soutěžení. I když plánovali tajnou svatbu, nakonec se o události dozvěděla média a na místo přišly davy fanoušků, čímž se stala nečekanou senzací.⁵⁷

Po návratu do Československa obdržela Věra Čáslavská nový byt, kam se společně s Josefem Odložilem přestěhovala. Nicméně po několika měsících sláva z mexických olympijských vítězství postupně ustoupila do pozadí. Pro nově nastupující v politické sféře ztratila její sportovní kariéra na důležitosti, a naopak začal být zdůrazňován její podpis pod manifestem "Dva tisíce slov". Pocit, že se něco mění k horšímu, poprvé pociťovala doma, když poslouchala s malou dcerou Radkou rozhlasový projev Gustava Husáka ze schůze komunistické strany.⁵⁸

První větší problém se objevil, když se rozhodla publikovat svou autobiografii. Podepsala smlouvu s nakladatelstvím, avšak když se kniha měla dostat do tisku, nastoupila plná cenzura, což vyžadovalo úpravy textu tak, aby bylo politické téma co nejméně zmíněné. Navzdory těmto obtížím byla kniha nakonec vydána v roce 1972 a všechny její kopie byly okamžitě vyprodány. Odpovídající dotisk nebo reedice však nebyly povoleny.⁵⁹

Po olympijských hrách v Mexiku obdržela řadu nabídek na exhibice a přednášky po celém světě, avšak cestování jí bylo vládou zakázáno. Její jméno se stalo tabu jak v novinách, tak na televizních obrazovkách. Ztratila zaměstnání a nedařilo se jí najít nové. Nakonec se rozhodla vrátit ke studiu na Fakultě tělesné výchovy a sportu. V roce 1974 úspěšně odpromovala, a to tři týdny předtím, než se jí narodil syn Martin.⁶⁰

Z vnějšku působila rodina Odložilových jako uspokojená a harmonická, avšak realita uvnitř domácnosti byla odlišná. Finanční těžkosti je postihly poté, co se Josef Odložil rozhodl opustit armádu a věnovat se trenérské práci, což přineslo výrazné zhoršení

⁵⁷ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 92–96

⁵⁸ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 104–107

⁵⁹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 108–110

⁶⁰ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 112–119

finanční situace. V důsledku toho se Věra Čáslavská rozhodla přijmout zaměstnání jako uklízečka, aby přispěla k rodinnému rozpočtu. Až koncem roku 1974, po pěti letech, se jí podařilo získat pozici trenérky gymnastického družstva Sparty Praha v tělocvičně na Strahově. Tuto práci však směla vykonávat tajně.⁶¹

V roce 1979 obdržela Věra Čáslavská nabídku trénovat místní gymnastický oddíl v Mexiku. Přestože byla později informována o politických motivacích, které k té nabídce vedly, byla ráda, že může přijmout tuto příležitost, neboť Mexiko měla ráda. Celá rodina se tedy rozhodla vydat do Mexika a začít tam nový život. Na začátku byli všichni spokojeni, avšak později se mezi manželi začaly projevovat neshody v názorech a postojích. První velké konflikty se týkaly především výchovy dětí. Josef Odložil začal fyzicky trestat svou dceru, což vyvolalo nesouhlas ze strany Věry Čáslavské. Od jara roku 1980 začali žít manželé odděleně. V roce 1981 se rozhodli vrátit do Československa, kde nadále pokračovali v životě s oddělenou domácností.⁶²

Po roce se Josef Odložil pokusil obnovit harmonii v rodině. S ohledem na děti se k této snaze připojila i Věra Čáslavská. Tento stav vydržel po dobu tři let, avšak oba partneři byli nadále nešťastní ve svém manželství a znovu začali žít odděleně. V roce 1987 podala Věra Čáslavská žádost o rozvod. Josef Odložil se těsně před rozvodem odstěhoval. Postupem času se Čáslavská i její děti začaly obávat jeho přítomnosti, kvůli jeho nepřiměřenému chování.⁶³

Rozvodové řízení pro Věru Čáslavskou přineslo příznivý výsledek, neboť jí byla svěřena péče o děti. Kontakt mezi dětmi a otcem byl minimální, a tak se Čáslavská rozhodla pro nový začátek se svými potomky. Přijala pozici mezinárodní gymnastické rozhodčí, což bylo pro ni výzvou, neboť od doby, kdy naposledy cvičila, se pravidla v této disciplíně změnila. Musela se proto naučit mnoho nových pravidel a směrnic. Konec na této pozici jí v roce 1989 přinesl určitou úlevu. V tom samém roce obdržela nabídku na trenérskou pozici v gymnastickém oddílu ve Spojených státech amerických. Avšak vzhledem k sametové revoluci téhož roku se rozhodla tuto nabídku nepřijmout.⁶⁴

⁶¹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 121–127

⁶² KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 129–140

⁶³ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 142–145

⁶⁴ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 150–158

4.2.1.3 Listopadové události roku 1989

Listopadové události roku 1989, nazývané také jako Sametová revoluce, představovaly klíčovou roli v dějinách Československa. Tato událost byla zásadním bodem v politickém vývoji země, který znamenal konec komunistického režimu a návrat k demokracii.

Začátek revoluce byl spojen s masovými studentskými protesty, které vypukly 17. listopadu 1989. Tyto protesty, které byly brutálně potlačeny policií, vyvolaly vlnu veřejného odporu proti režimu, který se rychle rozšířil po celé zemi. V důsledku tlaku veřejnosti a mezinárodního prostředí muselo politické vedení státu začít jednat se zástupci opozice. Kulatý stůl, který se konal v prosinci 1989, představoval fórum pro jednání mezi reprezentanty komunistické vlády a opozičními skupinami. Na tomto jednání se dohodly reformy a příprava na svobodné volby. V červnu 1990 proběhly svobodné volby, které vyhrály opoziční strany, a nová vláda zahájila období demokratických reforem a obnovy.

Sametová revoluce měla širší mezinárodní dopady. Revoluce posílila vztahy mezi Československem a Západem a přinesla zemi do éry demokratického zřízení a obnovené svobody. Je považována za symbol mírového a úspěšného přechodu k demokracii.^{65, 66}

V pátek 17. listopadu 1989, během probíhajících studentských protestů, které se staly katalyzátorem událostí listopadového dění téhož roku, se Věra Čáslavská nacházela na své chalupě v Jeseníkách. Do Prahy se vrátila až v neděli večer, kdy ještě neměla žádné informace o dění ve městě. Poté, co se dozvěděla o událostech, projevila veřejně svou podporu svým olympijským protestem, se kterým vystoupila dne 23. listopadu na balkónu budovy Melantrich na Václavském náměstí. Během této události se poprvé setkala s Václavem Havlem. Její veřejné vystoupení získalo velkou podporu veřejnosti a Čáslavská začala věřit v pozitivní změny.⁶⁷

Zlomový okamžik pro Věru Čáslavskou nastal na začátku roku 1990, kdy obdržela pozvání na Pražský hrad k novému prezidentovi Václavu Havlovi. Prezident jí nabídl pozici své poradkyně, což Čáslavská okamžitě přijala. Tuto funkci zastávala po dobu více

⁶⁵ *Sametová revoluce*. Online. Paměť národa. 2020. Dostupné z:

<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/sametova-revoluce>.

⁶⁶ *Svobodné volby! Splněné přání sametové revoluce*. Online. Paměť národa. 2020. Dostupné z:

<https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/svobodne-volby-splnene-prani-sametove-revoluce>.

⁶⁷ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 159–162

než dvou let, avšak ukončila ji předčasně kvůli nadměrnému vypětí. V dubnu roku 1990 také byla zvolena předsedkyní Československého olympijského výboru.⁶⁸

V letním období roku 1993 nastala pro Věru Čáslavskou tragédie. Její syn Martin se ocitl v nečekané situaci, kdy se na místní zábavě náhodně setkal se svým otcem, kterého sedm let neviděl. V důsledku sporu, který vyústil ve rvačku na parketu, dal Martin otcí ránu do obličeje, což vedlo k jeho pádu na zem a následnému bezvědomí a v důsledku zranění i následnému úmrtí v nemocnici. Tato událost proměnila Martina v otcovraha a vyvolala rozsáhlou mediální diskusi. Po vynesení rozsudku byl Martin odsouzen k nepodmíněným čtyřem letům odnětí svobody s ostrahou. O měsíc později obdržel milost od prezidenta Václava Havla. V médiích mu to však nikdy nebylo odpuštěno.⁶⁹

Události spojené s Martinem, které vyústily v tragický incident, značně poznamenaly psychické zdraví Věry Čáslavské, přičemž se začala potýkat s těžkými depresemi. Na konci roku 1996 byla hospitalizována na uzavřeném oddělení psychiatrické léčebny v Bohnicích, kde odmítala podstoupit léčbu léky. Dokonce byly použity i elektrošoky, avšak bez významného zlepšení. V roce 1998 jí přátelé z řad olympioniků pomohli najít nový domov v zařízení s pečovatelskou službou, kde se začala starat o bývalého kanoistu Alfréda Jindru, jenž trpěl následky obrny. Tato aktivita přinesla Čáslavské určitou úlevu. Ke zlepšení jejího psychického stavu přispělo i postupné opuštění léků na deprese v roce 2000. Po úmrtí kanoisty Jindry v roce 2006 opustila domov v ústavu. V roce 2008 se přestěhovala do rodinného domu v Černošicích, kde začala obnovovat své běžné aktivity. O rok později, tj. v roce 2009, tedy dvacet let po událostech Sametové revoluce, se Čáslavská rozhodla vrátit do veřejného života. Začala se objevovat v médiích a účastnila se i mezinárodních akcí.⁷⁰

Věra Čáslavská byla osobností, jež odvážně hájila své postoje a zůstávala věrná principům fair play, navzdory tlakům ze strany většinové společnosti i mocenských struktur. Na její počest byla v roce 2014 zavedena Cena Věry Čáslavské, jež vyzdvihuje aktivity žen ve sportu a olympijském hnutí. Tato cena je udělována Českým olympijským výborem za mimořádné zásluhy o ženský sport, a to příležitostně, nejvýše jednou ročně.

⁶⁸ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 164–171

⁶⁹ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 180–184

⁷⁰ KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. s. 207–224

Čáslavská onemocněla rakovinou slinivky, které nakonec dne 30. srpna v roce 2016 podlehla.⁷¹

Závěrem této části lze konstatovat, že Věra Čáslavská nejenže zanechala nezaměnitelnou stopu ve světě gymnastiky a sportu obecně, ale také se stala symbolem odvahy, integrity a odhodlání. Její sportovní úspěchy jsou jen jedním aspektem jejího působení, stejně tak důležitá je i její politická angažovanost a osobní odolnost v tváři životních výzev. Její dědictví je dodnes živé díky oceněním a institucím, které nesou její jméno a propagují hodnoty, které reprezentovala. Věra Čáslavská je ikonou nejen československého, ale i světového sportu, jejíž příběh a odkaz budou inspirací pro generace sportovců a občanských aktivistů po celém světě.

4.3 Olympijské hry v Mexiku v roce 1968

Olympijské hry v Mexiku v roce 1968 zaujímají významné místo v historii sportu. Tyto hry, které se konaly od 12. do 27. října 1968, byly první, které se uskutečnily v Latinské Americe. Mexico City, jako pořadající město, bylo tehdy nejvýše položeným městem, kde se konaly olympijské hry, což znamenalo, že sportovci museli čelit výzvám spojeným s nadmořskou výškou.⁷²

Během olympijských her se také vyskytly významné politické události, které měly značný dopad na průběh a pověst těchto her. Mezi tyto události patří protesty a demonstrace, včetně známého protestu amerických atletů Tommieho Smithe a Johna Carllose. Při ceremonii předávání medailí tito sportovci zvedli pěsti s černými rukavicemi, symbolizující boj proti rasové diskriminaci. Tento protest, známý jako "černá pěst", se stal jedním z nejkontroverznějších momentů her a zanechal trvalý otisk na politické i sportovní scéně.⁷³

Jednou z výrazných osobností na Olympijských hrách byla Věra Čáslavská, významná postava československého sportu. Její vynikající sportovní výkony a politické gesto během předávání medailí se staly symbolem odporu vůči sovětské okupaci Československa.

⁷¹ ŽENY NA OLYMPU: VĚRA ČÁSLAVSKÁ. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2020. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/zeny-na-olympu-vera-caslavska>.

⁷² POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

⁷³ POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

4.3.1 Sportovní gymnastika na olympijských hrách 1968

Sportovní gymnastika představovala pro místní občany na Olympijských hrách v Mexiku nový a atraktivní sportovní zážitek. I přesto, že tento sport nebyl mezi místními obyvateli příliš známý, získal rychle mimořádnou popularitu a sledovanost. Zvláště ženská sportovní gymnastika přitahovala pozornost, neboť se očekával velký souboj mezi předními gymnastkami, jako byly Věra Čáslavská a Natalja Kučinská, stejně jako souboj mezi týmy Československa a Sovětského svazu. Už v první den soutěží byla kapacita olympijského stadionu, s přibližně 17 000 místy, téměř plně vyprodána, což svědčí o velkém zájmu veřejnosti.⁷⁴

Na počátku olympijských gymnastických soutěží se konaly závody družstev, kde se jako hlavní favorité ukázaly týmy Československa a Sovětského svazu. Nicméně tým Německé demokratické republiky předvedl také výborné výkony. V této disciplíně nakonec zvítězil tým Sovětského svazu, dosáhnul bodového součtu 382,85 bodu. Tým Československa se umístil na druhém místě s velmi těsným rozdílem pouhých 0,65 bodu, dosáhl 382,20 bodu. Na třetím místě se umístil tým Německé demokratické republiky, který dosáhl skóre 379,10 bodu.⁷⁵

Nicméně výsledek mohl být odlišný, kdyby se nepromítlo změněné hodnocení Čáslavské na kladině. Rozhodčí přidělili Čáslavské známku 9,6, i když nedošlo k žádné zásadní chybě. Po protestu diváků a trenérky Matlochové však rozhodčí revidovali své hodnocení a Čáslavská nakonec obdržela známku 9,8.⁷⁶

Následovaly soutěže na jednotlivých nářadích a osmiboj, kde se téměř bezkonkurenčně prosadila Čáslavská nad ostatními závodnicemi. Čáslavská triumfovala na přeskoku, bradlech a na prostných. Na kladině si vítězství odnesla Natalja Kučinská, avšak i zde se vyskytla kontroverze ohledně výsledku. Mnozí se shodli, že Čáslavská měla být vyhlášena vítězkou, neboť Kučinská během své sestavy několikrát zakolísala, zatímco

⁷⁴ POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

⁷⁵ POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

⁷⁶ POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

Čáslavská prezentovala stabilní výkon. Nicméně v tomto případě nesouhlas publika nezměnil výsledek a Čáslavská si odnesla stříbrnou medaili.⁷⁷

V soutěži na prostných se Čáslavská musela o zlatou medaili podělit s Larisou Petrikovou, která předvedla sestavu výborné kvality. Rozhodčí obě gymnastky ohodnotili stejnou známku. V osmiboji pak Čáslavská triumfovala před stříbrnou Zinaidou Voroninovou a bronzovou Nataljou Kučinskou.⁷⁸

V níže přiložené tabulce jsou shrnuty výsledky gymnastických soutěží na Olympijských hrách v Mexiku.⁷⁹

Tabulka 1 Přehled výsledků olympijských soutěží v gymnastice

Soutěž	Zlato	Stříbro	Bronz
Soutěž družstev	Sovětský svaz	Československo	Německá demokratická republika (NDR)
Víceboj	Věra Čáslavská (Československo)	Zinaida Voroninová (Sovětský svaz)	Natalja Kučinská (Sovětský svaz)
Prostná	Věra Čáslavská (Československo) Larisa Petriková (Sovětský svaz)	nebyla udělena	Natalja Kučinská (Sovětský svaz)
Kladina	Natalja Kučinská (Sovětský svaz)	Věra Čáslavská (Československo)	Larisa Petriková (Sovětský svaz)
Bradla	Věra Čáslavská (Československo)	Karin Janzová (NDR)	Zinaida Voroninová (Sovětský svaz)
Přeskok	Věra Čáslavská (Československo)	Erika Zucholdová (NDR)	Zinaida Voroninová (Sovětský svaz)

Zdroj: olympics.com

⁷⁷ POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

⁷⁸ HORNÁČEK, Imrich. *Kruhy nad Popocatépetlem: 19. olympijské hry v Mexicu*. Bratislava: Šport, 1969.

⁷⁹ MEXICO CITY 1968 GYMNASTICS ARTISTIC RESULTS. Online. Olympics. Dostupné z: <https://olympics.com/en/olympic-games/mexico-city-1968/results/gymnastics-artistic>.

Během slavnostního předávání medailí za první na olympijských hrách v Mexiku předvedla Věra Čáslavská nezvyklou formu protestu, který se stal výrazným politickým gestem a byl nazván jako tichý protest. Když hrála sovětská hymna, Čáslavská symbolicky během hymny sklonila hlavu, což mělo být projevem nesouhlasu s politickými událostmi v Československu a s autoritářským režimem Sovětského svazu. Tento tichý protest, který byl pozorován světovými médii, se stal významným aktem solidarity s lidmi v Československu a zůstal symbolem odvahy a odhodlání v boji za svobodu. Navzdory následným problémům a veřejné izolaci, které Čáslavská kvůli vlastním názorům utrpěla po návratu do Československa, její gesto zůstává významnou událostí v historii sportovního i politického kontextu té doby.⁸⁰

⁸⁰ CZECHOSLOVAKIA ON THE XIX OLYMPIC GAMES IN MEXICO IN DUELS WITH SOVIET RIVALS. *AUC KINANTHROPOLOGICA*. 2010, roč. 46, č. 2, s. 134-147. ISSN 1212-1428.

5 Závěr

Má bakalářská práce se zabývala vlivem politického prostředí na sportovní gymnastiku v období studené války, se zaměřením na Sovětský svaz a jeho rivalitu se západními zeměmi. Získané poznatky nám umožňují lépe porozumět tomuto období, kdy sport sloužil jako prostředek propagandy a diplomatických vztahů.

Hlavní zjištění práce ukazují, že politické napětí mezi Východem a Západem mělo významný dopad na sportovní dění. Sovětský svaz využíval sport, zejména sportovní gymnastiku, k propagaci své moci a ideologie. Olympijské hry se staly důležitým místem pro soutěžení mezi zeměmi a prokázání jejich politického a sportovního vlivu.

Rivalita mezi Sovětským svazem a ostatními zeměmi byla patrná na mezinárodních soutěžích, jako byly Olympijské hry v Tokiu v roce 1964 nebo Olympijské hry v Mexiku v roce 1968. Největší konkurentkou té doby byla pro sovětské gymnastky hlavně Věra Čáslavská. Jako významná osobnost tohoto období, symbolizovala odvahu a odhodlání čelit politickému tlaku, který na ni byl kladen, i přes to vše ale zvládla ovládnout nejvýznamnější mezinárodní soutěže.

V práci jsem vyhledávala informace především v cizojazyčných zdrojích, a to hlavně z českých, slovenských, ruských a anglických textů. Informace o Věře Čáslavské jsem však brala hlavně z českých a anglických zdrojů, protože při sledování ruských textů jsem často narážela na dezinformace. Proto mi tyto zdroje přišly nedůvěryhodné a v práci jsem je tedy nemohla použít.

Zajímavé pro mě bylo sledovat příběh a život všech zmíněných gymnastek. Je rozdíl mezi tím, co dělaly sovětské gymnastky po konci své kariéry a tím, co mohla a nemohla dělat Věra Čáslavská. Do jejího života se výrazně promítly politické události, které se v té době děly v Československu v 60. letech 20. století, proto je nakonec symbolické, že na začátku 90. let 20. století se dostala opět do povědomí společnosti jako poradkyně prezidenta Václava Havla.

Celkově lze říci, že období 60. let 20. století bylo velmi politicky a sportovně bohaté. Sportovní gymnastika v období studené války byla více než jen soutěží mezi sportovci, ale byla to aréna politického boje a kulturní výměny, která odrážela rivalitu mezi světovými mocnostmi.

6 Zdroje

BLAŽEK, Vratislav. *Věra Čáslavská*. 1. Praha: Olympia, 1968. ISBN 27-074-68.

CZECHOSLOVAKIA ON THE XIX OLYMPIC GAMES IN MEXICO IN DUELS WITH SOVIET RIVALRS. *AUC KINANTHROPOLOGICA*, 2010, roč. 46, č. 2, s. 134-147. ISSN 1212-1428.

ČÁSLAVSKÁ-ODLOŽILOVÁ, Věra. *Cesta na Olymp*. 1. Praha: Mladá fronta, 1972. ISBN 23-067-72.

Den, kdy hokej psal dějiny (28. března 1969). Online. Slavné dny. 2012. Dostupné také z: <https://www.stream.cz/slavedny/den-kdy-hokej-psal-dejiny-28-brezen-151162>.

DRULÁK, Petr. *Metafory studené války: interpretace politického fenoménu*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-594-3.

Historie Sokola. Online. Česká obec sokolská. Dostupné z: <https://www.sokol.eu/historie-sokola-pamatky>. [cit. 2024-02-09].

HNÍZDIL, Jan; TŘEŠŇÁK, Petr a BUŠTA, Petr. *Doping aneb Zákulisí vrcholového sportu*. Strom života. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-776-1.

HORNÁČEK, Imrich. *Kruhy nad Popocatépetlem: 19. olympijské hry v Mexicu*. Bratislava: Šport, 1969.

CHAVIN, Boris Naumovič a Július KOZMA. *Kto je kto v sovietskom športe*. Bratislava: Šport, 1987

CHAVIN, Boris Naumovič. *Sport*. Moskva: Novosti, 1988.

KOSATÍK, Pavel. *Věra Čáslavská: život na Olympu*. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2630-7

Larisa LATYNINA. Online. Olympics. Dostupné z: <https://olympics.com/en/athletes/larisa-latynina>. [cit. 2024-03-09].

Larisa Petrik. Online. National Olympic Committee of the Republic of Belarus. Dostupné z: <https://noc.by/en/olympic-games/team/chempiony-olimpijskih/petrik-larisa-leonidovna-gimnastika-sportivnaya/>. [cit. 2024-03-09].

MEXICO CITY 1968 GYMNASTICS ARTISTIC RESULTS. Online. Olympics. Dostupné z: <https://olympics.com/en/olympic-games/mexico-city-1968/results/gymnastics-artistic>. [cit. 2024-04-29].

PAUER, Jan. *Praha 1968: vpád Varšavské smlouvy : pozadí - plánování - provedení*. Praha: Argo, 2004. ISBN 8072035584.

POPPER, Jan, Jaroslav BŘEZINA a Čeněk KOHLMANN. *Mexico 68: 19. olympijské hry*. Praha: Olympia, 1969.

„Pravda zbyvá, když se ostatní prošustruje.“ Před půlstoletím zadunělo Dva tisíce slov. Online. ČT 24. 2018. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/pravda-zbyva-kdyz-se-ostatni-prosustruje-pred-pulstoletim-zadunelo-dva-tisice-slov-80486>. [cit. 2024-04-12].

RUIZ, Rebecca. *The Soviet Doping Plan: Document Reveals Illicit Approach to '84 Olympics*. Online. *The New York Times*. 2016. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2016/08/14/sports/olympics/soviet-doping-plan-russia-rio-games.html?_r=0. [cit. 2024-02-07].

Sametová revoluce. Online. Paměť národa. 2020. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/specialy/sametova-revoluce>. [cit. 2024-04-20].

Soviet Gymnast Natalia Kuchinsky: Biography, Achievements And Interesting Facts. Online. BIRMISS. Dostupné z: <https://en.birmiss.com/soviet-gymnast-natalia-kuchinsky-biography-achievements-and-interesting-facts/>. [cit. 2024-03-09].

Svobodné volby! Splněné přání sametové revoluce. Online. Paměť národa. 2020. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/svobodne-volby-splnene-prani-sametove-revoluce>. [cit. 2024-04-20].

UKRAN, Michail L'vovič, ed. *Sportivnaja gimnastika*. Moskva: Fizkul'tura i sport, 1965.

ZUBOV, Andrej Borisovič. *Dějiny Ruska 20. století, díl II*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-0921-4.

ZUNA, Pavel. *Z chudičkových poměrů mezi sportovní veličany – Larisa Latyninová (1956)*. Online. Slavné sportovní okamžiky. 2018. Dostupné také z: <https://www.stream.cz/sportovni-okamziky/z-chudicky-ch-pomeru-mezi-sportovni-velikany-larisa-latyninova-1956-188052>

ŽENY NA OLYMPU: VĚRA ČÁSLAVSKÁ. Online. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2020. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/zeny-na-olympu-vera-caslavska>. [cit. 2024-04-20].

1968: Sovetsky Sport's Celebratory Coverage of the Soviet Women in Mexico. Online. *Gymnastics history*. 2023. Dostupné z: <https://www.gymnastics-history.com/2023/01/1968-sovetsky-sports-celebratory-coverage-of-the-soviet-women-in-mexico/#more-6221>. [cit. 2024-04-12].

Ruské zdroje

БАРИЕНИКОВА, Е.Е и ИСТЯГИНА-ЕЛИСЕЕВА, Е.А. История спортивной пропаганды в СССР в период 1946-1991 гг. Online. *Труды молодых ученых*. S. 54-57. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-sportivnoy-propagandy-v-sssr-v-period-1945-1991-gg/viewer>. [cit. 2024-04-10].

В день рождения ЗМС СССР Бурды (Андриановой) Любови Викторовны - "Легенды отечественной спортивной гимнастики". Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2024. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/burda-andrianova-lyubov-viktorovna.html>. [cit. 2024-03-09].

В день рождения ЗМС СССР Людмилы Ивановны Турищевой - "Легенды отечественной гимнастики". Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2023. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/v-den-rozhdeniya-zms-sssr-lyudmily-ivanovny-turishhevoj-legendy-otechestvennoj-gimnastiki.html>. [cit. 2024-03-09].

В день рождения ЗМС СССР, Олимпийской чемпионки Карасевой Ольги Дмитриевны - «Легенды отечественной спортивной гимнастики». Online. Федерация спортивной гимнастики России. 2023. Dostupné z: <https://sportgymrus.ru/news/v-den-rozhdeniya-zms-sssr-olimpijskoj-chempionki-karasevoj-ol-gi-legendy-otechestvennoj-gimnastiki.html>. [cit. 2024-03-09].

ВАГИНА, Мария. *СОВЕТСКИЙ СПОРТ И ПОЛИТИКА РЕКОРДА*. Online. 2012. Dostupné z: <https://culture.wikireading.ru/22624>. [cit. 2024-02-06].

Всеобщуч. Online. Большая российская энциклопедия. 2022. Dostupné z: <https://bigenc.ru/c/vsevobuch-b4a0d0>. [cit. 2024-03-04].

Комсомол. Online. Большая российская энциклопедия. 2023. Dostupné z: <https://bigenc.ru/c/komsomol-c2f974>. [cit. 2024-03-04].

Олимпийская сборная СССР по спортивной гимнастике (женщины). Часть третья. Рим 1960 год. Online. Дзен. 2021. Dostupné z: https://dzen.ru/a/YQ2UIYGHDkBAkH60?utm_referer=yandex.ru. [cit. 2024-03-04].

ЧЕСАЛИН, Михаил. *За 101-м километром. Как водка погубила советскую гимнастку.* Online. Championat. 2016. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20160322051820/http://www.championat.com/other/article-243332-za-101-m-kilometrom-kak-vodka-pogubila-sovetskuju-gimnastku.html>. [cit. 2024-03-09].